

14

IBRAHIM / IBRAHIM

OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 52 AJETA**

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
 الرَّسُوْلُ اَنْزَلْنٰهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ بِاِذْنِ
 رَبِّهِمْ اِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيْزِ الْحَمِيْدِ ۝ اللّٰهُ الَّذِي لَهٗ مَا فِى السَّمٰوٰتِ
 وَمَا فِى الْاَرْضِ وَّوَيْلٌ لِّلْكَافِرِيْنَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيْدٍ ۝ الَّذِيْنَ يَسْتَجِبُوْنَ
 الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلٰى الْاٰخِرَةِ وَيَصُدُّوْنَ عَنِ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَيَبْغُوْنَهَا
 عُوْجًا ۝ اُوْلٰٓئِكَ فِى ضَلٰلٍ بَعِيْدٍ ۝

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

"Elif-lam-ra. Knjigu ti objavljujemo zato da ljude voljom njihova Gospodara izvedeš iz tmina na svjetlo, na put Silnoga i Hvaljenoga" /1/ "Allaha, Čije je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji. A od užasne patnje teško nevjernicima", /2/ "koji život na ovome svijetu više vole od onoga svijeta i koji od Allahova puta odvrćaju i nastoje ga prikazati krivim! Oni su u velikoj zabludi." /3/

O pojedinačnim harfovima na početku nekih sura bilo je govora prije. **"Knjigu ti objavljujemo"**, tj. ovo je Knjiga koju ti objavljujemo, o Muhammede, a to je uzvišeni Kur'an, knjiga najčasnija, koju je Allah objavio najčasnijem poslaniku, kojeg je na Zemlju poslao svim **"Zato da ljude izvedeš iz tmina na svjetlo"**, iz tmine neizvjesnosti i zavodenja na pravi put i spoznaju, kako to Uzvišeni kaže: **"Allah je zaštitnik onih koji vjeruju i On ih izvodi iz tmina na svjetlo, a onima koji ne vjeruju - zaštitnici su šejtani i oni ih odvođe sa svjetla u tmine."** (2:257)

I govor Uzvišenog: **"Voljom njihova Gospodara"**, tj. On upućuje onoga kome je uputa posredstvom Poslanika Njegova određena, a koji je opet po nalogu Allahovom poslan da ih uputi, **"Na put Silnoga i Hvaljenoga"**, tj. Silni, Kojemu se ne proturječi i Onaj Kojeg niko ne može nadvladati, Onaj Koji sve potčinjava i Hvaljeni, odnosno hvale dostojni u svim Svojim djelima,

riječima, propisima, naredbama i zabranama. I Onaj Koji je u Svojim izvješćima iskren. Riječi Uzvišenog: **"Allaha, Čije je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, a od užasne patnje teško nevjernicima"**, tj. ako ti se budu suprotstavljali i u laž te ugonili, o Muhammede, teško njima na Danu sudnjem. Nakon toga, opisuje ih da su oni ti koji život na ovome svijetu više vole od onoga svijeta, tj. daju prednost ovome svijetu i njime su u odnosu na ahiret zadivljeni. **"Koji od Allahova puta odvrćaju"**, tj. odvrćaju one koji poslanike slijede **"I nastoje ga prikazati krivim"**, tj. žele da put Allahov bude potpuno kriv, a on je u osnovi prav, a nautiti mu ne može onaj ko mu se suprotstavi i ko ga ostavi. Oni su u toj svojoj žudnji u neznanju i zabludi i daleko od istine. Za njih nema nade u boljitak.

وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ رُّسُوْلٍ اِلَّا
 بِلِسٰنٍ قَوْمِهِمْ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِيْ مَنْ يَشَاءُ
 وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝

"Mi nismo poslali ni jednog poslanika koji nije govorio jezikom naroda svoga, da bi mu objasnio. A Allah stavlja u zabludu onoga koga hoće i ukazuje na pravi put onome kome hoće; On je Silan i Mudar."/4/

To što je Allah slao između ljudi poslanike koji su njihovim jezikom govorili svakako je milost i dobrota Uzvišenog prema stvorenjima Svojim, kako bi to što im je poslano razumjeli, kako to imam Ahmed, prenoseći od Ebu-Zerra kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (672) 'Uzvišeni Allah ni jednog poslanika nije poslao koji nije jezikom naroda svoga govorio.'"

Riječi Uzvišenog: **"A Allah stavlja u zabludu onoga koga hoće i ukazuje na pravi put onome kome hoće"**, tj. nakon objašnjenja i iznošenje dokaza protiv njih, Allah u zabludu stavlja onoga ko zabludu zaslužuje, a upućuje onoga ko je dostojan upute. **"On je Silan"**, Onaj Koji - što zaželi - učini da biva, a ono što ne želi to i ne bude. **"Mudar"** u postupcima Svojim.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِآيٰتِنَا اَنْ اَخْرِجْ قَوْمَكَ
 مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ وَذَكَرْهُمْ بِآيٰتِ اللّٰهِ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَآيٰتٍ
 لِّكُلِّ صَبّٰرٍ شٰكُوْرٍ ۝

"I Musaa smo poslali s dokazima Našim: Izvedi narod svoj iz tmina na svjetlo i podsjeti ga na Allahove blagodeti.' To su, uistinu, dokazi za svakog onog ko je strpljiv i zahvalan."/5/

Uzvišeni veli: kao što smo te poslali, o Muhammede, i Knjigu ti objavili da sve ljude pozoveš i iz tmine na svjetlo ih izvedeš, tako smo Musaa sinovima

* Objavljena poslije sure Nuh.

** Ajeti 28. i 29. objavljeni su u Medini.

Israilovim s dokazima poslali. Mudžahid kaže: "Radi se o devet dokaza, znakova."

"Izvedi narod svoj iz tmina na svjetlo", tj. pozovi ih ka dobru kako bi iz tmina zablude na svjetlo pravog puta i imana izvedeni bili. **"I podsjeti ih na Allahove blagodeti"**, tj. Njegovom pomoću i blagodatima njima upućenim izbavljajući ih iz Faraonovog ropstva i nasilja. I more je za njih rascijepio, oblacima im hladovinu načinio i poslao im manu - prepelice i druge vrste blagodati. U merfu' hadisu, koji prenosi imam Ahmed od Ubejj bin K'aba, stoji: (673) "Od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o riječima Uzvišenog: **'I opomeni ih Allahovim danima'**, (doslovno: dani) kaže: 'Allahovim blagodatima.'" Hadis prenose Ibn-Džerir i Ibn Ebi-Hatim.

Riječi Uzvišenog: **"To su, uistinu, dokazi za svakog onog ko je strpljiv i zahvalan"**, tj. u onome što smo učinili za Naše sljedbenike sinova Israilovih u pogledu blagodati, pouka je za svakog onoga ko je u nedaći strpljiv, a u dobru zahvalan, kako stoji u hadisu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji je rekao: (674) "Svako je stanje vjernika zadivljujuće. Allah mu ništa ne odredi a da to za njega nije dobro. Kada ga zadesi kakvo zlo, strpi se i to po njega bude bolje. A ako ga zadesi dobro, bude zahvalan, što je opet bolje za njega."

وَأَذَقْنَا لِقَوْمِهِ أَذِقُوا نِعْمَةَ اللَّهِ
عَلَيْكُمْ إِذْ أَخْرَجْنَا آلَ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ
وَيَدْبَحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُمْ بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ
عَظِيمٌ ۝ وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكُمْ لِمَن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلِمَن كَفَرَ ثُمَّ
إِن عَادُوا لَشَدِيدٌ ۝ وَقَالَ مُوسَىٰ إِنَّ نَاظِرَكُمْ وَأَنْتُمْ وَمَن فِي
الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ ۝

"I kad Musa reče narodu svom: 'Sjetite se Allahove blagodati kad vas je izbavio od Faraonovih ljudi koji su vas najgorim mukama mučili, koji su vam mušku djecu klali, a žensku u životu ostavljali - to vam je bilo veliko iskušenje od Gospodara vašega.'" /6/ "I kad je Gospodar vaš objavio: Ako budete zahvalni, Ja ću vam zacijelo još više dati; budete li nezahvalni, kazna Moja doista će stroga biti." /7/ "I Musa još reče: 'Ako budete nezahvalni i vi i svi drugi na Zemlji, pa, Allah, doista, ni o kom nije ovisan i On je Jedini hvale dostojan.'" /8/

Uzvišeni izvještava Musaa, a.s., u vremenu u kojem je on svoj narod podsjećao na Allahove "dane" i Njegove blagodati spram njih, kada ih je spasio od Faraonovih ljudi i patnje kojom su ih mučili koljući im mušku djecu, a žensku ostavljajući u životu. Allah ih je

od svega toga spasio, što je zasigurno velika blagodat i zbog čega Uzvišeni kaže:

"To vam je bilo veliko iskušenje od Gospodara vašega", tj. velika blagodat na kojoj nazahvaljivati nisu mogli. Govor Uzvišenog: **"Kad je Gospodar vaš objavio"**, tj. predočio vam i upoznao vas sa obećanjem Svojim, a može da bude i u značenju: kada se Gospodar vaš zakleo Svojom moći i veličinom Svojom poput riječi Uzvišenog:

"I Gospodar tvoj obznani da će do Smaka svijeta prepuštati nad njima vlast", (7:167) i govor Uzvišenog: **"Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati"**, tj. ako budete zahvalni na Mojim blagodatima prema vama, Ja ću vam ih povećati. **"Budete li nezahvalni"**, tj. na blagodatima, i budete li ih poričući skrivali, **"kazna Moja doista će stroga biti"**.

"I Musa još reče: 'Ako budete nezahvalni i vi i svi drugi na Zemlji - pa, Allah, doista, ni o kom nije ovisan, i On je Jedini hvale dostojan'", tj. On je od zahvale Svojih robova nezavisan, hvaljen je, i On je Jedini hvale dostojan jer doista Allaha niječe samo **"Ako vi budete nezahvalni - pa Allah od vas ne zavisi."** (39:7) Neka je hvaljen i uzvišen Onaj Koji je neovisan i hvale dostojan!

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ
مِن قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ
إِلَّا اللَّهُ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي أَقْفُسِهِمْ
وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا نَدْعُونَا إِلَيْهِ
مُرِيبٍ ۝

"Zar do vas nije doprla vijest o onima prije vas, o narodu Nuhovu, i o Adu, i o Semudu, i o onima poslije njih? - Samo ih Allah zna! Poslanici su im njihovi dokaze donosili, ali oni su ruke svoje na usta stavljali i govorili: 'Mi ne vjerujemo u ono što se po vama šalje i mi veoma sumnjamo u ono u što nas pozivate.'" /9/

Allah nam kazuje događaje o Nuhovom narodu, o Adu, Semudu i drugim narodima koji su poslanike u laž utjerivali, a čiji broj znade samo Allah Uzvišeni.

"Poslanici su im njihovi dokaze donosili", tj. očite jasne i nepobitne znakove i argumente. Ibn-Ishak prenoseći od Omer bin Mejmuna, a ovaj od Abdullaha, koji je o riječima Uzvišenog **"Samo ih Allah zna"**, rekao: "Prevarili su se geneolozi." Urve bin Zubejr kaže: "Nismo našli ni jednog koji zna šta se desilo poslije Me'ad bin Adnana." Govor Uzvišenog: **"...oni su ruke svoje na usta stavljali"**, Mudžahid, Muhammed bin Ka'b i Katade o značenju ovog dijela kur'anskog ajeta kažu: Oni su u laž poslanike utjerivali, odgovarajući im riječima svojim

ustima izgovorenim. A ja sam dodao da mišljenje Mudžahida u potpunosti samo potkrepljuje tumačenje ajeta:

"I govorili: 'Mi ne vjerujemo u ono što se po vama šalje i mi veoma sumnjamo u ono u što nas pozivate.'" Bilo je ovo tumačenje značenja:

"Ali oni su ruke svoje na usta stavljali", a Allah najbolje zna. Prenoseći Od Ibn-Abbasa, El-Avfi kaže: "Kada su čuli Allahov govor, začudili su se pa su svoje ruke na usta povratili, govoreći: 'Mi ne vjerujemo u ono što se po vama šalje...', govoreći dalje: 'Mi vam ne vjerujemo u ono sa čime ste došli i kod nas u to postoji jaka sumnja.'"

* قَالَتْ رَسُولُهُمْ فِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
يَدْعُوكُمْ لِيُغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُخَرِّجَكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى قَالُوا
إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا
فَأَنْتُمْ أَنْتُمْ سُلْطَانٌ مُّبِينٌ ۖ قَالَتْ لَهُمْ رَسُولُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلَكُمْ
وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۗ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ
بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَىٰ لِلَّهِ فَيُنزِلُ عَلَيْكُمْ مَا تَشَاءُونَ ۖ وَمَا
أَلَّا نُنزِلَ عَلَيْكُمْ إِلَّا بِالْحَقِّ ۗ وَكَلَّمْنَا سُبْحَانَ اللَّهِ وَوَجْهَ رَبِّكَ الْأَعْلَىٰ
اللَّهُ فَيُنزِلُ عَلَيْكُمْ مَا تَشَاءُونَ ۖ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ

"Poslanici su njihovi govorili: 'Zar se može sumnjati u Allaha, Stvoritelja nebesa i Zemlje? On vas poziva da bi vam neke grijehе vaše oprostio i da bi vas do roka određenog ostavio.' Oni su odgovorili: 'Vi ste ljudi kao i mi; hoćete da nas odvratite od onih kojima su se preci naši klanjali - pa, donesite nam čudo vidljivo.'" /10/ **"Mi jesmo ljudi kao i vi" - govorili su im poslanici njihovi - "ali, Allah daje poslanstvo samo onim robovima Svojim kojima On hoće; mi vam ne možemo donijeti čudo bez Allahove volje - a vjernici neka se samo u Allaha uzdaju."** /11/ **"Zašto da se ne uzdamo u Allaha kad nas je On putevima kojim idemo uputio? Mi ćemo, doista, strpljivo podnositi muke na koje nas budete stavljali - a oni koji se uzdaju, neka se samo u Allaha uzdaju!"** /12/

Uzvišeni obavještava o razgovoru koji je tekao

između nevjernika i njihovih poslanika tako što su ih narodi sa sumnjom prihvatili, sumnjajući u ono sa čime su došli, a to je obožavanje Jednog Allaha a da Mu se ne pripisuje drug. Poslanici su rekli: **"Zar se može sumnjati u Allaha"**, moguće je da sumnja znači sumnja u Allahov bitak ili u uluhijjet (da se samo Njemu robuje), a najvjerojatnije je da se postojeća sumnja ne odnosi na bitak, na što upućuje i sam kontekst, jer je prigovor nevjernika upravljen poslanicima propovjednicima zbog njihove ljudske prirode i zbog kipova koje su njihovi preci obožavali smatrajući da ih kipovi Allahu približavaju, zbog čega su govorili:

"Vi ste ljudi kao i mi; hoćete da nas odvratite od onih kojima su se preci naši klanjali", zatim su od poslanika tražili da im dođu sa vidljivim

mudžizama da su, odista, od Allaha poslani, **"Pa donesite nam čudo vidljivo."** Ovo objašnjava da se postojeća sumnja svakako odnosi na to da samo Allah zaslužuje ibadet (uluhijjet), a ne na bitak. Dobar dio naroda priznavao je Tvorca, ali je uz Njega druge posrednike obožavao misleći da im koriste i da ih Allahu približavaju, što se iz govora Uzvišenog vidi:

"Mi im se klanjamo samo zato da bi nas što više Allahu približili." (39:3) Prema tome, prigovor naroda poslanicima u pogledu poslanstva jeste u smislu: kako da vas slijedimo zato što vi pravo na poslanstvo polazete, a vi ste samo ljudi kao i mi...?

"Mi jesmo ljudi kao i vi - govorili su im poslanici njihovi", tj. tačno je da smo mi ljudi kao i vi u smislu čovječnosti, ljudske prirode, **"Ali Allah daje poslanstvo onim robovima Svojim kojima On hoće"**, tj. vjerovjesništvo (nubuvvet) i poslanstvo (risalet). **"Mi vam ne možemo donijeti čudo"**, shodno zahtjevima vašim, **"bez Allahove volje"**, tj. nakon našeg obraćanja Allahu i Njegove dozvole koja bi nam bila data u vezi s tim.

"A vjernici neka se samo u Allaha uzdaju", tj. u svim svojim poslovima, a poslanici su njihovi zatim govorili:

"Zašto da se ne uzdamo u Allaha", tj. šta nas u tom sprečava, pa Allah nas je na najispravniji i najjasniji put uputio.

"Mi ćemo doista strpljivo podnositi muke na koje nas budete stavljali - a oni koji se uzdaju, neka se samo u Allaha uzdaju."

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ أَنْجِزْ لَنَا مَا بَعَدَ مِنْكُمْ
 مِنْ آيَاتِنَا أَوْ لِنَعُودَنَّ فِي مِلَّتِنَا فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنْهَضِكُمْ
 الظَّالِمِينَ ۝ وَلَسَّ كُنُوزُهُمْ الْأَرْضُ مِنْ بَعْدِهِمْ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ
 مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ ۝ وَأَسْنَفْتُمْ أَوْخَابَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ۝
 مِنْ وَرَائِهِ جَهَنَّمُ وَيَسْتَقِي مِنْ تَمَاءٍ صَدِيدٍ ۝ تَجْرَعُوهُ وَلَا يَكَادُ
 يُسَبِّغُهِ وَيَأْنِسُ الْمَوْتَ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ وَمِنْ وَرَائِهِ
 عَذَابٌ غَلِيظٌ ۝

"Nevjernici su govorili poslanicima svojim: 'Ili ćete vjere naše biti ili ćemo vas, doista, iz zemlje naše protjerati!' A poslanicima je Gospodar njihov objavljivao: 'Mi ćemo nevjernike sigurno uništiti.' /13/ 'I poslije njih vas na zemlji nastaniti. Bit će to za one koji će se polaganja računa preda Mnom bojati i koji će od prijatnje Moje strahovati.' /14/ 'I poslanici su pomoć tražili, pa je svaki oholi inadžija nastradao.' /15/ 'Pred njim će Džehennem biti - i on će biti pojen odvratnom kapljevinom.' /16/ 'Mučit će se da je proguta, ali je nikako neće moći proždrijeti i smrt će mu sa svih strana prilaziti, ali on neće umrijeti; njega će teška patnja čekati.' /17/

Uzvišeni izvještava o onome što su nevjernički narodi obećali, progonu sa svoje zemlje i iz svoje sredine, kao što je to Šuajbov narod rekao Šuajbu i onima koji su u njega vjerovali.

"Ili ćemo mi, o Šuajbe, i tebe i one koji s tobom vjeruju iz grada našeg istjerati." (7:88) Tako je rekao Lutov narod i Lut, a.s., a tako su rekli i mušrići plemena Kurejš Muhammedu, s.a.v.s., a Allah o njihovom stanju izvještava riječima Svojim: **"A oni su te toliko na zemlji uznemiravali da bi te iz nje istjerali, ali tada ni oni u njoj ne bi dugo, poslije tebe, ostali." (17:76)**

Dobročinstvo Uzvišenog Gospodara bilo je pomoći Svoga poslanika Muhammeda, s.a.v.s., time što mu je dodijelio ensarije i ostale stanovnike zemlje koji su mogli najviše pomoći, dok ljudi u Allahovu vjeru nisu počeli ulaziti u skupinama i dok Allahova riječ i vjera za kratko vrijeme nisu trijumfovali nad ostalim religijama u istočnim i zapadnim krajevima zemlje u najkraćem vremenskom razdoblju, zbog čega

Uzvišeni kaže:

"A poslanicima je Gospodar njihov objavljivao: 'Mi ćemo nevjernike sigurno uništiti, i poslije njih vas na zemlji nastaniti'", kako to Uzvišeni kaže:

"Allah je zapisao: 'Ja i poslanici Moji sigurno ćemo pobijediti' - Allah je, zaista, Moćan i Silan." (58:21) Riječi Uzvišenog: **"I poslanici su pomoć tražili"**, tj. kako kažu Ibn-Abbas, Mudžahid i

Katade, poslanici su protiv naroda od svog Gospodara pomoć tražili. Moguće je da to znači da su narodi za sebe tražili objašnjenje govoreći:

"Bože, ako je ovo zbilja istina od Tebe, Ti pusti na nas kamenje s neba kao kišu ili nam pošalji patnju nesnosnu." (8:32) I govor Uzvišenog: **"Pa je svaki oholi i inadžija stradao"**, tj. onaj koji je sam po sebi drzak, tvrdoglav, onaj koji se suprotstavlja istini. U hadisu stoji: (675) "Na Sudnjem danu predočit će se i Džehennem i dozivat će stvorenja govoreći: 'Nad svakim tvrdoglavim i indžijom Meni je nadzor određen.'"

Govor Uzvišenog: **"Pred njim će Džehennem biti"**, tj. Džehennem će pred oholim i inadžijom biti, odnosno Džehennem je takvom zasjeda, na Danu obećanom vječno će ga nastaniti i u njemu će i jutrom i večerom do Dana sudnjega podvrgnut ispitivanju biti. **"I on će biti pojen odvratnom kapljevinom"**, tj. u vatri neće imati drugog pića osim ključale vode i smrdljive kapljevine. Jedna je do krajnosti topla, a druga do krajnosti hladna. Imam Ahmed kaže, prenoseći od Ebu-Umame, neka je Allah zadovoljan sa njim: (676) A ovaj od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji govoreći o Allahovim riječima **"A on će biti pojen odvratnom kapljevinom, mučit će se da je proguta"**, kaže: Približavat će joj se, a osjećat će prema njoj odvratnost, a kada joj se približi, lice će mu ispeći, a koža i kosa sa glave pasti. Kada je popije, pokidat će mu crijeva i izaci će na njegov čmar. To su riječi Allaha Uzvišenog:

"Koji će se uzavrelom vodom pojiti, koja će im crijeva kidati", (47:15)

"...ako zamole pomoć, pomoći će im se tekućinom poput rastopljene kovine koja će lica ispeći" (18:29). Tako hadis prenosi Ibn-Džerir prema predanju Abdullaha bin Mubareka, a Uzvišeni veli: **"Mučit će se da je proguta, ali je nikako neće moći proždrijeti"**, tj. davit će se njome i osjećat će odvratnost prema toj kapljevinu, ali je neće moći progutati zbog groznog okusa, izgleda, mirisa, toplote ili hladnoće, koje će nepodnošljive biti.

"I smrt će mu sa svih strana prilaziti", tj. uzrokujući mu bolove u čitavom tijelu, organima, rukama i nogama. Prenoseći od Ibn-Abbasa, Ed-Dahhak o ovom dijelu kur'anskog ajeta: **"I smrt će mu sa svih strana prilaziti"** kaže: "To su vrste kazne kojima će ga Allah na Danu sudnjem u vatri džehenemskoj kažnjavati. Svaka od tih kazni smrt će mu donositi, ali kad bi umrijeti mogao! Međutim, umrijeti neće moći jer Uzvišeni kaže:

"Oni neće biti na smrt osuđeni, i neće umrijeti, i neće im se patnja u njemu ublažiti." (35:36)

Govor Ibn-Abbasa, neka je Allah zadovoljan njime, znači: da nema ni jedne vrste patnje kojoj oholi neće biti izložen, ali to mu smrt neće donijeti. Međutim, umrijeti neće, kako bi vječno ostao u neprekidnoj patnji i azabu. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"I smrt će mu sa svih strana prilaziti, ali on

neće umrijeti."

Uzvišeni kaže: **"...njega će teška patnja čekati"**, tj. nakon ovog stanja nastupit će druga teška patnja, strašan i težak bol, teži i gori od patnje koja mu je prethodila, baš onako kako to Uzvišeni kaže:

"Evo, to je Džehennem, koji su grješnici poricali!" i između vatre i ključale vode oni će kružiti. (55:43,44) Uzvišeni kaže:

"Drvo zekum bit će hrana grješniku, u truhu će kao rastopljena kovina vreti, kao voda kada ključa. "Ščepajte ga i usred ognja odvodite, a zatim mu, za kaznu, na glavu vodu koja ključa izljevajte." Okušaj, ta ti si, uistinu, "moćni" i "poštovani", ovo je, zaista, ono u što ste sumnjali. (44:43-50) Tu su i drugi ajeti koji upućuju na raznovrsnost kazni koja će nad njima biti izvršena. One će biti ponavljane, raznovrsne i njihov će broj samo Uzvišeni Allah znati i On će ih samo prebrojati moći. **"A Gospodar tvoj nije nepravedan prema robovima Svojim." (41:46)**

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ
أَشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ
ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ﴿١٨﴾

"Djela nevjernika u Gospodara njihova nalik su na pepeo koji vihor u olujnom danu raznese; neće moći očekivati nikakvu nagradu za djela koja su učinili, to će teška propast biti." /18/

Uzvišeni Allah ističe ovaj primjer djela nevjernika koji su uz Allaha nekog drugog obožavali, a poslanike Njegove u laž ugonili, a svoja djela na neispravnim osnovama temeljili. Ta su se djela srušila, a oni kojima su ta djela bila najpotrebnija ostali su bez njih. Uzvišeni **"Djela nevjernika u Gospodara njihova nalik su"**, tj. primjer njihovih djela na Sudnjem danu - kada nagradu od Uzvišenog Allaha budu tražili jer će smatrati da imaju nešto, a neće ništa naći, niti će bilo kakvu zaradu zateći - isto kao što se iz pepela koji olujni vjetar raznese, ništa sačiniti ne može. **"U olujnom danu"**: nikakvu nagradu neće moći očekivati od svojih djela, kao što neće biti u stanju prikupiti pepeo u olujnom danu, poput riječi Uzvišenog: **"I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su učinili, u prah i pepeo ih pretvoriti" (25:23)**, te govora Uzvišenog u ovom ajetu: **"To će teška propast biti"**, tj. njihova su djela i zalaganja bez osnove i ispravnosti tako da su nagradu koja im je itekako potrebna bila - izgubili.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَاقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
بِالْحَقِّ إِنَّ يَشَاءُ يُدْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٩﴾ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ
بِعَزِيزٍ ﴿٢٠﴾

"Zar ne vidiš da je Allah mudro nebesa i Zemlju stvorio? Ako htjedne vas će udaljiti i nova stvorenja dovesti." /19/ "To Allahu nije teško." /20/

Uzvišeni obavještava o Svojoj moći da povratiti tijela na Danu sudnjem, jer je nebesa i Zemlju stvorio a oni su svakako veći od stvaranja ljudi. Zar Onaj Koji je sa različitim svojstvima i namjenama stvorio nebesa i Zemlju i ono što se u njima i na njima nalazi, nije u stanju nova stvorenja stvoriti učinivši da vi nestanete? Svakako da jeste:

"Da, Allah zaista sve može" (46:33), shodno riječima Uzvišenog:

"Zar ne znaju da je Allah - Koji je nebesa i Zemlju stvorio i Koji nije, stvarajući ih, iznemogao - kadar oživiti mrtve? Jeste, On sve može" (46:33), i riječi Uzvišenog:

"To Allahu nije teško." To Allahu ne predstavlja poteškoću i nije Mu nedostižno i naprotiv, to je Njemu lahko. Ukoliko se Njegovoj zapovijedi budete suprotstavljali, vas će udaljiti a druge drugačijih svojstava dovesti, kako to Uzvišeni veli: **"A ako glave okrenete, On će vas drugim narodom zamijeniti, koji onda kao što ste vi neće biti."**

(47:38) Neka je hvaljen Allah, Koji ovdje kaže:

"Ako htjedne, vas će udaljiti i nova stvorenja dovesti; to Allahu nije teško." (14:19-20)

وَبَرَزُوا لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ الضُّعَفَاءُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا
كُنَّا كُرُبَاعًا فَهَلْ أَنُحْمُ عُقَابَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ قَالُوا
لَوْ هَدَّنَا اللَّهُ لَهَدَيْنَاكُمْ سِوَاءَٰهُ عَلَيْنَا أَجْرَانَا أَصْبَرْنَا مَا لَنَا
مِنْ مَّحِيصٍ ﴿٢١﴾

"I izići će sve pred Allaha, pa će oni koji su bili tlačeni reći glavešinama svojim: 'Mi smo bili vaše pristalice, možete li nam imalo Allahovu kaznu olakšati?' 'Da je nas Allah uputio' - odgovorit će oni - 'i mi bismo bili vas uputili. Žalili se mi ili trpjeli, svejedno nam je, spasa nama više neće biti.'" /21/

Uzvišeni kaže: **"I izići će"** sva stvorenja i pobožna i grješna pred Allaha, Jednog i Svemogućeg. **"Pa će oni koji su bili tlačeni reći"**, tj. oni koji su slijedili svoje gospodare i moćnike: **"glavešinama svojim"**, koji su se oholili od toga da obožavaju Allaha, Jednog, Koji sudruga nema i da prihvataju poslanika; oni će im reći: | **"Mi smo bili vaše pristalice"**, tj. što god ste nam naredili, mi smo se povinivali i izvršili. **"Možete li nam imalo Allahovu kaznu olakšati?"**, tj. možete li nam imalo Allahovu kaznu otkloniti, onako kao što ste nam obećavali i primamljivali nas, a vođe njihove će im reći:

"Da je nas Allah uputio, i mi bismo bili vas uputili", međutim, nad nama se obistinila riječ Gospodara našega, te je i nas i vas Allahova odredba preduhitrija, a riječ patnje nad kafirima se obistinila.

"Žalili se mi ili trpjeli, svejedno nam je, spasa nam više neće biti", tj. nema nam izlaza iz stanja u kome smo se našli, svejedno da li trpjeli ili se žalili. Očito je da je ovo ponovni povratak u vatru nakon što su u njoj već bili, kako to Uzvišeni veli:

"I kada se u vatri budu prepirali, a oni koji su bili potlačeni reknu glavešinama svojim: 'Mi smo se za vama povodili, možete li nas makar malo vatre osloboditi?' Onda će glavešine reći: 'Evo nas, svi smo u njoj, jer Allah je presudio robovima Svojim.'" (40:47,48)

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لِمَا أَفْضَى الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعَدَ الْحَقُّ وَعَوَدْتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلْمُزُونِي وَلَوْ مَوَّأْتُمْ أَنفُسَكُمْ وَأَنَا نَصْرٌ خَيْرٌ وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِحِينَ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٣﴾ وَأَدْخِلِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ يُحَيِّيهِمْ فِيهَا سَلَامٌ ﴿١٤﴾

"I kada bude sve riješeno, šejtan će reći: 'Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio; ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali; zato ne korite mene, već sami sebe; niti ja mogu vama pomoći, niti vi možete pomoći meni. Ja nemam ništa s tim što ste me prije smatrali Njemu ravnim.' Nevjernike sigurno čeka bolna patnja." /22/ "A oni koji su vjerovali i dobra djela činili bit će uvedeni, voljom Gospodara njihova, u dženetske bašče kroz koje će rijeke teći i u njima će vječno boraviti, u njima će se rječju 'Selam!' pozdravljati." /23/

Uzvišeni izvještava o onome što je Iblis govorio svojim sljedbenicima nakon što je Allah robovima Svojim presudio. Pravovjerne je u dženetske bašče uveo a nevjernike u ponorima pakla nastanio. Između njih je Iblis tada progovorio, Allah ga prokleo, dodajući na njihovu tugu, žalost i obmanu još tuge, obmane i žalosti, rekavši:

"Allah vam je pravo obećanje dao", tj. na usta Njegovih poslanika i obećao vam, ukoliko ih budete slijedili, selamet i spas. To je bilo istinito obećanje i istinita poruka, a ja sam vam obećao pa sam vas iznevjerio, kako to Uzvišeni kaže: **"On im obećava i primamljuje ih lažnim nadama, a ono što im šejtan obeća samo je obmana."** (4:120) Zatim dalje kaže:

"Ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao", tj. nisam imao nikakvog dokaza za ono u što sam vas pozivao.

"Samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali", samo poradi toga. Poslanici su vam dostavljali dokaze istinitosti onoga sa čime su vam došli, a vi ste im se suprotstavili priklonivši se uvjerenju u kojem ste bili. **"Zato ne korite mene"**, danas,

"Već sami sebe", jer je grijeh vaš, vaš grijeh, budući da ste se dokazima suprotstavljali mene slijedeći, samo zato što sam vas neistini pozivao. **"Niti ja mogu vama pomoći"**, tj. izbaviti vas iz vašega azaba,

"Niti vi možete pomoći meni", tj. mene izbaviti iz azaba i patnje.

"Ja nemam ništa s tim što ste me prije smatrali Njemu ravnim", tj., kako kaže Ibn-Džerir: "Trudio sam se da budem sudrug Uzvišenom Allahu", što je i preovlađujuće mišljenje, kako to Uzvišeni kaže: **"A ne valja tako! Božanstva će poreći da su im se klanjali, i bit će im protivnici."** (19:82)

Govor Uzvišenog: **"Nevjernike sigurno"**, tj. zbog njihovog suprotstavljanja istini i njihovog slijedenja zablude, **"čeka bolna patnja"**. Iz konteksta ajeta sasvim je vidljivo da će ovaj govor Iblisov biti održan poslije njihovog ulaska u Džehennem, kao što smo to ranije već istakli.

Nakon što je Uzvišeni predočio kraj za nesretnike, i poniženje i sramotu kojoj su se priklonili, te da je njihov govornik, uistinu, Iblis - prešao je na kazivanje o odredištu sretnika kazavši:

"A oni koji su vjerovali, dobra djela činili bit će uvedeni u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći", kuda god išli i ma gdje da se kretali, **"u njima će vječno boraviti"**, neprestano biti i vječno ostati. **"Voljom Gospodara njihova, u njima će se rječju 'Selam!' pozdravljati."** Kako to Uzvišeni kaže:

"I kad do njega dođu - a kapije njegove već širom otvorene - čuvari njegovi reći će im: 'Selam vama'", (39:73) **"I u njima će pozdravom i selamom biti susretani."** (25:75)

Uzvišeni veli:

"Molitva njihova bit će u njima: 'Hvaljen nek si, Allahu!', pozdrav njihov: 'Selam', a njihova posljednja molitva: 'Tebe, Allaha, Gospodara svjetova hvalimo.'" (10:10)

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ ﴿١٥﴾ تُؤْتِي أُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿١٦﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ ﴿١٧﴾

"Zar ne vidiš kako Allah navodi primjer - lijepa

je riječ kao lijepo drvo: korijen mu je čvrsto u zemlji a grane prema nebu." /24/ "Ono plod svoj daje u svako doba koje Gospodar njegov odredi - a Allah ljudima navodi primjere da bi pouku primili", /25/ "a ružna je riječ kao ružno drvo: iščupanom drvetu s površine zemlje nema opstanka." /26/

Ali ibn Ebi-Talha prenosi od Ibn-Abbasa o govoru Uzvišenog **"Primjer - lijepa je riječ"**, da kaže: to je svjedočenje da nema drugog boga osim Allaha, **"kao lijepo drvo"**, a to je vjernik. **"Korijen mu je čvrsto u zemlji"**, srce vjernika govori da nema drugog boga osim Allaha, **"a grane prema nebu"**, djelo vjernika ih ka nebu uzdiže, a Ed - Dahak, Seid bin Džubejr, Ikrima, Mudžahid i drugi kažu: Uistinu je to objašnjenje za djelo vjernika čiji je govor lijep, učinak valjan a vjernik je odista poput drveta palminog koje dobro djelo u svakom momentu i u svako vrijeme, i jutrom i noću, samo neprestano uzdiže. Ovako prenosi i Es-Suddi od Murreta, a ovaj od Ibn-Mešuda,

koji kaže da je palma drvo o kome je ovdje riječ. El-Buhari prenosi od Ibn-Omera, koji kaže: (677)

"Bili smo kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: 'Obavijestite me o drvetu koje je nalik - ili je poput čovjeka muslimana - čije lišće ne opada ni ljeti ni zimi i koje plod svoj daje u svako doba koje je Gospodar njegov odredio.' Ibn-Omer je rekao: 'Dosjetio sam se da je to palma i vidio sam da Ebu-Bekr i Omer ništa ne govore pa sam se i ja pobojavao reći bilo šta. Pošto nisu ništa rekli, Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao je: 'To je palma.' Kada smo ustali, obratio sam se Omeru riječima: O oče, tako mi Allaha, naumpalo mi je da je to palma', na što je on rekao: 'Šta te je spriječilo da to kažeš?' Odgovorio sam: Vidio sam da vi ne govorite pa sam se pobojavao da govorim ili da kažem bilo šta.' Omer je rekao: 'Da si rekao da je to palma bilo bi mi draže od toga i toga.'"

Ahmed prenosi od Mudžahida: "Pratio sam Ibn-Omera na putu ka Medini pa nisam čuo da govori išta o Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., izuzev jednog hadisa gdje kaže: (678) 'Bili smo kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada je došao noseći srčiku (s vrha palme) i rekao: 'Među drvećem ima jedno drvo čiji primjer jeste primjer čovjeka muslimana.' Poželio sam kazati da je to palma, ali sam uvidio da sam ja tu najmlađi pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'To je palma.'" Hadis navode El-Buhari i Muslim. Iz konteksta je sasvim očito da je primjer vjernika kao primjer drveta koje u svako vrijeme plodove daje, i ljeti i zimi, i danju i noću. Isto je tako i vjernik čija se dobra djela neprestano uzdižu (na nebo) i danju i noću, u svakom momentu i u svako vrijeme, **"Koje Gospodar njegov odredi"**, tj. savršeno, izvanredno i blagoslovljeno.

"A ružna je riječ kao ružno drvo", ovo je primjer kafirovog nijekanja, koji nema nikakve osnove

ni oslonca i koji nalikuje drvetu gorkih tikvica, za koje se kaže: "eš - šerejan". Ovo prenosi Šu'be u svom senedu od Enesa, mislim da to pripisuje Poslaniku, pa kaže: (679) "

"Primjer: lijepa riječ kao lijepo drvo", pa kaže: **"To je palma"**, **"a ružna je riječ kao ružno drvo"**, kaže: **"to je gorka tikvica."**

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Enesa bin Malika da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (680) "a ružna je riječ kao ružno drvo", to je "gorka tikvica". O tome sam obavijestio Ebu el-Alije pa je rekao: "Ovako smo mi čuli." Hadis bilježi Ibn-Džerir od Hamada bin Seleme. Uzvišeni kaže: **"...iščupanom drvetu"**, tj. odstranjenom drvetu, **"s površine zemlje nema opstanka"**, tj. nema potpore niti postojanosti. Ista je stvar i sa kufrom, koji niti korijena niti izdanka ima i koji nevjerniku ne pribavlja nikakvu korist, niti će od nevjernika biti bilo šta primljeno.

يَشِيبُ لِلَّهِ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ
مَا يَشَاءُ ۗ ﴿٢٧﴾

"Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu, a nevjernike će u zabludu staviti; Allah radi što hoće." /27/

El-Buhari prenosi od El-Bara' bin 'Aziba, neka je Allah sa njim zadovoljan, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (681) "Kada musliman u kaburu bude upitan, svjedočit će da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed, s.a.v.s., Allahov poslanik, pa to su riječi Allahove:

"Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu." Hadis prenose Muslim i ostali sastavljači šest zbirki, svi prema Šubetovom predanju.

Imam Ahmed prenosi od El - Bera' bin 'Aziba, koji je rekao: (682) "Izašli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na dženazu jednom ensariji. Prišli smo kaburu, a umrli još nije bio zakopan; Allahov Poslanik, s.a.v.s., sjeo je i mi smo sjeli oko njega kao da su nam na glavama bile ptice. U ruci mu je bio štapić kojim je čeprkao po zemlji, podigao je glavu, pa je dva ili tri puta rekao: 'Utječite se Allahu od azaba u kaburu', a zatim nastavio: 'Odista će robu, vjerniku, kada bude napuštao dunjaluk a susretao se sa ahiretom, sa nebesa sići meleki kao sunce bijelih lica, sa kojima će dženetski balzami i kefini biti, i sjesti na rastojanju dokle pogled dopire. Zatim će mu doći melek smrti, kod glave mu sjesti i reći: 'O dobra dušo, izadi u Allahov oprost i zadovoljstvo' - pa kaže - pa će izaći i poteci kao što kap iz mješine za vodu teče. Pa će uzeti dušu, a ovi meleki neće pustiti da je drži ni koliko treptaj oka a već će je uzeti i u dženetske balzame i kefine smjestiti. Iz nje će tada nešto poput najboljeg

mirisa koji postoji na zemlji izići. Dušu će uznijeti a svaka skupina meleka pored koje budu prolazili pitati će ih: 'Koja je ovo dobra duša?' Odgovorit će: tog i tog, spominjući najljepša imena kojim su ga na dunjaluku zvali. Stići će sa njom do dunjalučkog neba pa će tražiti da joj se otvori. Bit će joj otvoreno te će biti praćena od stanovnika svakog neba kojem se budu približavali do onog koje iza njega slijedi. I sve tako dok ne bude donesena na sedmo nebo pa će Allah reći: 'Upišite djelo Moga roba na najvišim mjestima Dženneta i vratite ga na zemlju. Odista sam ih od zemlje stvorio i u nju ću ih vratiti, pa ću ih iz nje i drugi put izvesti.' Duša će biti vraćena u svoje tijelo, pa će dva meleka doći do njega, sjesti i riječima mu se obratiti: 'Ko ti je Gospodar?' Odgovorit će: 'Moj je Gospodar Allah.' Upitat će ga: 'Koje si vjere?' 'Moja je vjera islam', glasit će odgovor. 'Ko je čovjek koji vam je poslan?' Odgovorit će: 'To je Allahov Poslanik, s.a.v.s.' 'Šta ti znaš?', reći će: 'Kur'an sam učio, vjerovao u njega i istinu govorio.' Jedan glas će s neba povikati: 'Moj rob istinu govori, zastrite ga i prekrijte Džennetom i dženetska vrata mu otvorite' - kaže - do njega će dženetski dah i lagodnost doprijeti, a mjesto u kaburu bit će mu prošireno dokle mu pogled seže. I doći će mu čovjek lijepog lica i odjeće, ugodna mirisa, pa će reći: 'Obraduj onoga koji te je obveselio, ovo je tvoj dan, koji ti je obećan.' Ovaj će ga upitati: 'Ko si ti? Tvoje lice jeste lice koje samo dobro donosi?' Odgovorit će: 'Ja sam tvoje dobro djelo', a umrli će reći: 'Bože, čas proživljenja neka nastupi, da bih se svojim ukućanima i imanju vratio' - kaže - odista će nevjerniku, kada bude dunjaluk napuštao, a sa ahiretom se susretao, sa neba sići meleki crna lica sa kojima će tkanina od kostrijeti biti. Sjest će daleko od njega koliko pogled seže. Zatim će melek smrti doći, kod glave mu sjesti, i reći: 'Pokvarena dušo, izadi u gnjev i srdžbu Allahovu' - rekao je - dušu će razdvojiti od njenog tijela pa će je iščupati kao što se čupa ožeg sa mokre vune. Zatim će je uzeti, a ovi neće pustiti da je drži ni koliko treptaj oka a već će je smjestiti u tkaninu od kostrijeti.

Iz duše će tada izići poput najodvratnijeg zadaha leša koji postoji na zemaljskoj kugli. S dušom će uzletjeti i svaka će ih skupina meleka pored koje budu prolazili pitati: 'Koja je ovo nevaljala duša?' Odgovorit će: toga i toga, najodvratnijim imenom kojim je na dunjaluku zvat dok je na najniže nebo ne donesu.

Tražit će da joj se otvori, ali joj otvoreno biti neće.

Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio ajet:

***'Kapije nebeske neće se otvoriti i prije će deva kroz iglene uši proći nego što će oni u Džennet ući.'* (7:40)** Allah će reći: 'Njegovo djelo upišite u podzemlju na dnu Džehennema', a duša će mu odmah biti baćena. Nakon toga Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio je ajet:

"A onaj ko bude smatrao da Allahu ima iko ravan - bit će kao onaj koji je s neba pao i koga su ptice razgrabile, ili kao onaj koji je

***vjetar u daleki predio odnio."* (22:31)** Duša će mu nakon toga biti vraćena u tijelo te će mu doći dva meleka, sjesti do njega, i obratiti mu se riječima: 'Ko ti je Gospodar?' Reći će: 'Ha...ha... ne znam.' 'Koji je to čovjek koji vam je poslan?' Odgovorit će: 'Ha...ha... ne znam', pa će s neba glas povikati: 'Moj rob odista laže, vatrom ga prekrijte i vrata u Džehennem otvorite.' Do njega će doprijeti džehenemski otrov i žega, a kabur će ga stisnuti tako da će mu se u njemu i rebra izmiješati. Doći će mu čovjek odvratna lica, ružnog odijela i odvratna mirisa, pa će reći: 'Ono što će rastužiti tebe čeka. Ovo je tvoj dan, dan koji ti je obećan', a on će upitati: 'Ko si ti, lice ti je nalik licu koje samo zlo donosi?' Odgovorit će: 'Ja sam tvoje ružno djelo', a nevjernik će reći: 'Bože, čas proživljavanja neka ne nastupi.'" Hadis prenosi Ebu-Davud od El-E'ameša, a En-Nesai i Ibn-Madže od El-Minhal bin Amra.

Imam 'Abd bin Humejd, Allah mu se smilovao, u svom Musnedu prenosi od Enesa bin Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (683) "Odista će rob, kada bude stavljen u kabur i kada ga napuste prijatelji, čuti topot njihove obuće kada se budu udaljavali, pa će mu dva meleka doći, sjesti do njega i reći mu: 'Šta ti misliš o ovom čovjeku?' Ako se bude radilo o vjerniku, reći će: 'Svjedočim da je on rob Allahov i Njegov poslanik.' Tada će mu biti rečeno: 'Pogledaj svoje mjesto u Džehennemu koje ti je Allah zamijenio mjestom u Džennetu.'" Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "I bit će mu pokazana oba mjesta, pa će ih vidjeti."

Katade kaže: 'Spomenuto nam je da će mu mjesto u kaburu biti prošireno za sedamdeset aršina i da će do Sudnjeg dana zelenilom biti napunjeno.' Hadis prenosi Muslim od Abd bin Humejda, a prenosi ga i En - Nesai od Junusa bin Muhammeda...

Prenosi Džerir od Ebu-Hurejra, neka je Allah zadovoljan sa njim, a ovaj od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, mejit će čuti topot vaše obuće kada ga budete napuštali od njega odlazeći. Ako je bio vjernik, namaz će mu biti kod glave, zekat s njegove desne strane, a post s lijeve. Učinjena dobra djela, sadaka, očuvanje rodbinskih veza, pravičnosti i dobročinstvo prema ljudima, kod nogu. Od glave će mu se pričiti pa će namaz reći: 'S moje strane nema ulaza.' Prići će mu se s desne strane, a zekat će reći: 'S moje strane nema ulaza.' Također i s njegove lijeve strane, pa će post reći: 'S moje strane nema ulaza.' Prići će mu se i s nogu, pa će učinjena dobra djela reći: 'Ni s moje strane nema ulaza', a nakon toga će mu rečeno biti: 'Sjedi', pa će sjesti, a sunce na zalasku bit će mu prikazano. Nakon toga bit će mu rečeno: 'Obavijesti nas o onome o čemu te pitamo.' Odgovorit će: 'Pustite me da klanjam.'

'Klanjat ćeš, obavijesti nas o onome što te pitamo.' 'A o čemu me pitate?' 'Šta bi mogao reći o čovjeku koji je boravio među vama i ima li šta čime bi mogao o njemu svjedočiti?' Upitat će: 'Je li o Muhammedu?'

'Da', rečeno će mu biti. Odgovorit će: 'Svjedočim da je Allahov Poslanik, i svjedočim da nam je s dokazima od Allaha došao i mi smo mu povjerovali.' 'S tim si živio, umro, i s time ćeš, ako Bog da, biti proživljen', rečeno će mu biti. Zatim će mu kabur za sedamdeset aršina proširen biti, u njemu će mu svjetlo sjati, a vrata u Džennet će mu se otvoriti, te će mu rečeno biti: 'Pogledaj šta je Allah za tebe u Džennetu pripremio', pa će opskrbljen radošću i srećom biti, a duša će mu među dobrim dušama boravište naći. To je ptica zelena koja će biti priljubljena uz dženetsko drvo, a tijelo će početku, zemlji vraćeno biti." A to su riječi Uzvišenog:

"Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu." Hadis prenosi Ibn-Hibban.

Prenosi El-Avfi od Ibn-Abbasa, neka je Allah zadovoljan sa njim, da o ovom ajetu kaže: "Vjerniku na samrti odista meleki budu prisutni, nazovu mu selam i Džennetom ga obraduju"; zatim je spomenuo stanje vjernika kako je to izneseno u prethodnim hadisima, a onda kazao: "Što se tiče nevjernika, na samrti će meleki na njega nasmuti, ruke svoje raširivši.

El-best, znači - udaranje:

'Udarajući ih po obrazima i po leđima njihovim' (8:50), na samrti, a kada uveden u kabur bude i kada mu bude naređeno da sjedne, rečeno će mu biti: 'Ko ti je Gospodar?' Nikakva odgovora im neće dati, a sam je Allah učinio da svaki spomen na to zaboravi. A kada rečeno bude: 'Koji ti je poslanik poslan?' Za njega upute neće biti i nikakva im odgovora neće dati."

"A navjernike će u zabludu staviti; Allah radi što hoće."

* أَمْ تَرَىٰ إِلَىٰ الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ
دَارَ الْبَوَارِ ﴿١٨﴾ جَهَنَّمَ يَصَلُّونَهَا وَيَسُبُّونَ الْقرآنَ ﴿١٩﴾ وَجَعَلُوا لِلَّهِ أندَادًا
لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ ﴿٢٠﴾ قُلْ تَتَّبِعُوا فَإِن مَّصِيرِكُمْ إِلَى النَّارِ ﴿٢١﴾

"Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima - nazahvalnošću uzvratili i narod svoj u kuću propasti doveli." /28/ "U Džehennem, u kome će gorjeti - a užasno je on prebivalište!" /29/ "I izmislili Allahu ortake da bi zavodili s puta Njegova? Reci: 'Nasladujte se, završit ćete, sigurno, u vatri!'" /30/

O riječima Uzvišenog:

"Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima - nezahvalnošću uzvratili", El-Buhari kaže: "Tj., zar ne znaš?, što je poput riječi Uzvišenog: **'Zar nisi vidio šta je...'**, tj. zar ne znaš." El-bevvar - propast ima isto značenje kao i el-helak - uništenje, **"naroda propalog" (25:18)**, uništenog. Pričao nam je Ali bin Abdullah, senedom sve do Ibn-

Abbasa, o riječima Uzvišenog

"Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima - nezahvalnošću uzvratili", pa kazao: "To su mekanski kafiri, a samo značenje obuhvata sve nevjernike", a takvo slično tumačenje prenosi se i od Alije, r.a. Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn Ebi-Husejna da kaže: "Ali ibn Ebi-Talib, neka je Allah zadovoljan sa njim, ustao je i rekao: 'Zar nema nikoga ko bi me pitao nešto o Kur'anu. Tako mi Allaha, kada bih danas znao da postoji neko ko Kur'an poznaje bolje od mene, našao bih ga pa makar negdje iza mora bio.' Ustao je Abdulah bin el-Keva i upitao: 'Ko su oni koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima - nezahvalnošću uzvratili i narod svoj u kuću propasti doveli?' Odgovorio je: 'Mušrici plemena Kurejš kojima je došla Allahova blagodat - iman, koji su onda na tu blagodat nezahvalnošću uzvratili i narod svoj u kuću propasti doveli.'" Mudžahid, Se'id bin Džubejr, Ed-Dahhak, Katade i Ibn-Zejd kažu da se to odnosi na nevjernike plemena Kurejš koji su pobijeni u Bici na Bedru, a tako prenosi i Malik u svom tefsiru od Nafi'a, a ovaj od Ibn-Omera.

Uzvišeni kaže: **"I izmislili Allahu ortake, da bi zavodili s puta Njegova"**, tj. Allahu su druge pripisali i njih su uz Allaha obožavali i ljude tome pozivali. Nakon toga, Uzvišeni jezikom svoga Poslanika, s.a.v.s., zastrašujući ih i prijeteći kaže: **"Reci: 'Nasladujte se, završit ćete, sigurno, u vatri'"**, tj. vaš će povratak u vatru biti, kako to Uzvišeni veli:

"Mi im dajemo da kratko uživaju, a onda ćemo ih natjerati u patnju neizdrživu." (31:24)

قُلْ لِّلْعِبَادِ
الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْتَهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً
مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا يَبِيعُ فِيهِ وَلَا يَخْلَى ﴿٣١﴾

"Reci vjernicima, robovima Mojim, da namaz obavljaju i da udjeljuju i tajno i javno dio onoga što im Mi darujemo, prije nego što nastupi Dan u kome neće biti ni trgovanja ni prijateljstva." /31/

Allah Svojim robovima naređuje da Mu pokorni budu, da Njegovim stvorenjima dobročinstvo čine, istinu pomažu, da namaz klanjaju, a namaz nije ništa drugo do činjenje ibadeta jedino Allahu, te da od onoga što im je Allah dao udjeljuju, dajući zekat, potpomažući bližnje, a da ostalima dobročinstvo čine. Pod obavljanjem namaza misli se na to da se vodi računa o namaskom vaktu, roku obavljanja namaza, ruku'u, sedždi, i skrušenosti, kao što naređuje javno i tajno dijeljenje kako bi se spasili **"prije nego što nastupi Dan"**, tj. Sudnji dan, **"u kome neće biti ni trgovanja, ni prijateljstva"**. Ni od kog se neće primiti da se sobom otkupi od kazne, tj. da sebe

"proda" u zamjenu za otkup. "Ni prijateljstva", tj. tamo predodžbe o prijateljstvu nema, a onaj koji kaznu bude zaslužio napušten će biti, a tamo će pravda i pravičnost vladati. Ono što se želi reći jeste svakako to da otkupnina i trgovina neće nikom koristiti, kao ni prijateljstvo ni zagovornišvo onome ko se sa Allahom kao nevjernik sretne, kako to Uzvišeni veli:

"I bojte se Dana kada niko ni za koga neće moći ništa učiniti, kad se ni od koga otkup neće primiti, kada nikome zagovor neće koristiti i kada im niko neće moći pomoći." (2:123)

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ
وَسَخَّرَ لَكُمْ الْفَلَكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْوَالِئَةَ وَاللَّيْلَ وَالنَّهَارَ
وَمَا تَسْأَلُونَ مِنْ شَيْءٍ نَعْمَتًا لَكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَمُخْتَصِمٌ
إِنَّمَا أَنْزَلَ لَكُمْ الْقُرْآنَ لِتَتَذَكَّرُوا

"Allah je Stvoritelj nebesa i Zemlje; On spušta s neba kišu i čini da pomoću nje rađaju plodovi kojima se hranite; i daje vam da se koristite lađama koje plove morem voljom Njegovom, i daje vam da se rijekama koristite", /32/ "I daje vam da se koristite suncem i mjesecom, koji se stalno kreću, i daje vam da se koristite noći i danom." /33/ "I daje vam od svega onoga što od Njega išćete, i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali. - Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan." /34/

Svoje blagodati prema stvorenjima Uzvišeni nabraja, pa kaže da je za njih zemlju kao postelju, a nebesa kao osiguran krov stvorio.

"On spušta s neba kišu, čini da pomoću nje rađaju plodovi kojima se hranite." Plodovi i usjevi različitih boja, oblika, okusa, mirisa i namjene, kako to Uzvišeni kaže:

"...i On spušta s neba kišu; samo Mi dajemo da uz njenu pomoć u parovima niče bilje raz - novrsno". (20:53) Uzvišeni kaže:

"...i daje vam da se koristite lađama koje plove morem voljom Njegovom, i daje vam da se rijekama koristite", tj. lađe vam je potčinio da pomoću struje morske vode plutaju i da morem voljom Uzvišenog plove. Da bi lađu nosilo, more je potčinio, kojim putnici poradi zarade, razmjene robe i trgovanja iz jednog područja u drugo stižu. Rijeke usijecaju zemlju i teku od predjela do predjela, a On ih je potčinio i kao opskrbu pićem, vodom i drugim korisnim stvarima robovima ih dao.

"I daje vam da se koristite suncem i mjesecom koji se stalno kreću", tj. idu, pokreću se i ni noću ni danju ne malaksaju, **"I daje vam da se koristite noći i danom",** tj. noć i dan su međusobno suprotstavljeni jedno drugom. Jedanput noć uzme od dana pa se odulji, a zatim dan od noći pa se okрати, kao što kaže Uzvišeni: **"On uvodi noć u dan, i uvodi dan u noć, On je potčinio Sunce i Mjesec - svako plovi do roka određenog", (35:13) "On je Silni, On mnogo prašta." (39:5)**

Riječi Uzvišenog **I daje vam od svega što od Njega išćete",** kaže, pružio vam je ono što vam je potrebno u svakoj situaciji i ono što od njega tražite svojim stanjem i svojim govorom. Govor Uzvišenog: **"I ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali."** Uzvišeni izvještava o nemoći robova da izbroje blagodati a kamoli da se na njima nazahvaljuju, kako to kaže Talk bin Habib, Allah mu se smilovao: "Allahova je istina teška da bi je ljudi mogli obuhvatiti, obujmiti, a Allahovih je blagodati mnogo da bi ih ljudi mogli nabrojati. Zato osvičite i omrknite kajuci se." U Buharijinom Sahihu stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao: (685) "Gospodaru, Tebi pripada zahvala, i nikada Ti se ne možemo nazahvaljivati, a od te je zahvale naš Gospodar potpuno nezavisan."

وَأَذَقْنَا لِكُلِّ قَوْمٍ مَتَاعًا
وَالْبَلَدِ آمِنًا وَوَجَّيْنَا لِكُلِّ قَوْمٍ مَتَاعًا
كَشِيرٍ مِنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَافِرٌ
رَّحِيمٌ

"A kada Ibrahim reče: 'Gospodaru moj, učini ovaj grad sigurnim i sačuvaj i mene i sinove moje od toga da se klanjamo kumirima.'" /35/ "Oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli. Onaj ko bude mene slijedio - moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao, pa - Ti, uistinu, praštaš i milostiv si." /36/

Uzvišeni kaže: **"A kada Ibrahim reče: 'Gospodaru moj, učini ovaj grad sigurnim...'"** Ibrahim, a.s., molio je sigurnost za grad Meku, a Allah mu je udovoljio molbi, rekavši: **"Zar ne vide da smo Harem svetim i sigurnim učinili." (39:67)** Kada je Ibrahim, a.s., rekao: **"Ovaj grad sigurnim",** riječ grad izgovorio je sa određenim članom, jer on ovom dovom moli nakon što je grad već bio sagrađen, zbog čega Uzvišeni govoreći jezikom Ibrahima, a.s., kaže:

"Hvala Allahu, Koji mi je u starosti podario Ismaila i Ishaka." (14:39) Poznato je da je Ismail stariji od Ishaka trinaest godina, a što se tiče vremena kada Ibrahim, a.s., odlazi po Ismaila i njegovu majku,

Ismail je u to vrijeme bio dojenče u jednom mjestu u Meki. Ibrahim, a.s., također se obraća Allahu riječima: **"Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim gradom" (2:126)**, tj. u situaciji kada tamo poslije ne bude grada, pa kaže:

"gradom...", ne izgovarajući ga sa određenim članom.

"Sačuvaj i mene i sinove moje od toga da se klanjamo kumirima." Svaki daija - agitator treba da moli za sebe, za svoje roditelje i svoju porodicu. Zatim navodi da su ljudi sa kipovima na stranputicu zavedeni i traži zaštitu od obožavanja kipova predajući njihov slučaj Allahu, kazavši:

"Oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli. Onaj ko bude mene slijedio - moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao, pa - Ti uistinu, praštaš i milostiv si", tj. ako Allah bude htio, kaznit će ih, a ako bude htio oprostiti će im, shodno riječima Isaa, a.s.:

"Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš - Silan i Mudar Ti si." (5:118) Te riječi nisu ništa drugo do prepuštanje volji Uzvišenog Allaha, uplitanje u volju Allahovu nedopustivo je. Abdullah bin Vehb prenosi od Abdullaha bin Amra: (686) "...da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ponavljao riječi Ibrahima, a.s.: **'Oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli'**, te riječi Isaa, a.s.: **'Ako ih kazniš, robovi su Tvoji...'**; zatim digao ruke i zamolio: 'Gospodaru, moj ummet, Gospodaru, moj ummet, Gospodaru, moj ummet', i zaplakao, pa je Allah rekao: 'Idi, Džibrile, Muhammedu pa ga upitaj - mada tvoj Gospodar znade - šta te je rasplakalo?' Došao mu je Džibril, a.s., i upitao ga, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio mu je, pa je Allah rekao: 'Idi Muhammedu i reci mu: Za tvoj ummet Mi ćemo ti udovoljiti i nećemo ti ništa nažao učiniti.'"

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ
بَيْتِكَ الْحَرَامِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْعَادَهُ مِنَ النَّاسِ تَهْوِي
إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾

"Gospodaru naš, ja sam neke potomke svoje naselio u kotlini u kojoj se ništa ne sije, kod Tvoga Časnog hrama, da bi, Gospodaru naš, namaz obavljali; zato učini da srca nekih ljudi čeznu za njima i opskrbi ih raznim plodovima da bi zahvalni bili." /37/

Ovo upućuje na to da se ovdje radi o drugoj dovi nakon prve dove⁴¹² kojom se Ibrahim, a.s., molio kada je odlazio od Hadžere i njenog djeteta, a to je

bilo prije gradnje Kabe. Druga dova bila je sigurno poslije gradnje Kabe i želja upućena Uzvišenom Allahu, zbog čega kaže: **"Kod Tvoga Časnog hrama"**; i govor Uzvišenog:

"Da bi, Gospodaru naš, namaz obavljali."

Ibn-Džerir kaže da se te riječi odnose na Allahov govor: **"Časnog"**, tj. učinio sam ga svetim da bi njegovi stanovnici mogli kod njega namaz obaviti. **"Zato učini da srca nekih ljudi čeznu za njima."** Allahove riječi "nekih ljudi", tj. njima se podrazumijevaju muslimani, a Allahov govor: **"I opskrbi ih raznim plodovima"**, tj. kako bi im to bila potpora da ti poslušni budu, što je Allah i uslišio, kako to Uzvišeni veli:

"Zar im ne pružamo priliku da borave u svetom i sigurnom mjestu, gdje se, kao Naš dar, slivaju plodovi svakovrsni." (28:57) Ovo je ljubaznost Uzvišenog Allaha i Njegova plemenitost, milost i bereket, a u samom gradu Meki i oko Meke nema ni jednog drveta koje plodove daje, a u Meku se slivaju plodovi sa svih strana jer je uslišana dova Ibrahima Halila, a.s.⁴¹³

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ
بَيْتِكَ الْحَرَامِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْعَادَهُ مِنَ النَّاسِ تَهْوِي
إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾

"Gospodaru naš, Ti zacijelo znaš šta mi tajimo, a šta na javu iznosimo. - Allahu ništa nije skriveno ni na Zemlji ni na nebu." /38/ "Hvala Allahu, Koji mi je u starosti podario Ismaila i Ishaka; Gospodar moj, uistinu, uslišava molbe." /39/ "Gospodaru moj, daj da ja i potomci moji obavljamo namaz; Gospodaru naš, Ti usliši molbu moju!" /40/ "Gospodaru naš, oprosti meni, i roditeljima mojim i svim vjernicima - na Dan kad se bude polagao račun!" /41/

Govor Uzvišenog: **"Gospodaru naš, Ti znaš šta mi tajimo, a šta na javu iznosimo"**, tj. znaš moju namjeru u mojoj dovi za stanovnike ovog grada, Ti

⁴¹² Pogledaj suru El-Bekare, ajet broj 126. **"Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim gradom..."**

⁴¹³ Sada se u Meku i na sami Otok sa svih strana svijeta slivaju razne vrste plodova; Gospodaru, podstakni nas da zahvalni na Tvojim blagodatima budemo.

znaš moju namjeru i nijet, a to je težnja ka Tvom zadovoljstvu i odanosti prema Tebi. Ti sve stvari poznaješ, njihovu vanjstinu i unutrašnjost, od njih Ti ni na nebesima ni na Zemlji ništa nije skriveno. Svom se Uzvišenom Gospodaru na djetetu koje mu je u starosti darovao, riječima zahvalio:

"Hvala Allahu, Koji mi je u starosti podario Ismaila i Ishaka; Gospodar moj, uistinu, uslišava molbe", tj. onome ko Ga moli, On molbu usliša. Za dijete za koje sam Ga molio meni je dovu uslišao. Zatim kaže:

"Gospodaru moj, daj da ja obavljam namaz", tj. učini me ustrajnim u namazu i izvršavanju namaskih obreda. **"I potomci moji"**, tj. učini ih onima koji će namaz obavljati. **"Gospodaru naš, Ti usliši molbu moju"**, tj. za sve ono za što sam Ti se obraćao.

"Gospodaru naš, oprostí meni, i roditeljima mojim." Bilo je to prije nego što se Ibrahim, a.s., odrekao svoga oca pošto mu je bilo predočeno njegovo neprijateljstvo spram Uzvišenog Allaha. **"I svim vjernicima"**, tj. svima koji vjeruju. **"Na dan kada se bude polagao račun"**, tj. na dan kada Ti robovi Tvoji budu polagali račune pa ih budeš kažnjavao - nagrađivao, prema djelima njihovim, bila ona dobra ili loša.

وَلَا تَحْسَبَنَّ

اللَّهُ غَفْلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ ﴿٤٤﴾ مُطَّعِينَ مُقَنِّعِينَ رُوَسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ ﴿٤٥﴾

"A ti nikako ne misli da Allah ne motri na ono što rade nevjernici! On im samo pušta do Dana kada će im oči ostati otvorene!" /42/ "I kada će žureći, uzdignutih glava, netremice gledati; a srca će im prazna biti." /43/

Uzvišeni kaže: O Muhammede, nemoj misliti da - ako je uzdigao nevjernike - Allah ne motri na njih i da ne vodi brigu o njima i da ih zbog onoga što rade ne kažnjava; naprotiv, sve to On njima broji i prebrojava. **"On im samo pušta do Dana kada će im oči ostati otvorene"**, tj. od jačine užasa Sudnjeg dana. Zatim Uzvišeni navodi kako će iz svojih kabura ustati i kako će na zborište brzo doći, pa kaže: **"I kada će žureći"**, brzo hodeći, kako to Uzvišeni veli **"I, netremice gledajući u glasnika i žureći" (54:8),**

"...uzdignutih glava". Ibn-Abbas i drugi kažu: podignutih glava **"...Netremice gledati!"**, tj. pogledi su im stalni, odnosno neprestano motre. Ni jednog momenta trepnuti neće zbog mnoštva straha i užasa u kojem će biti, a koji je zbog njih pripremljen. Bože, sačuvaj od toga, o čemu Uzvišeni kaže: **"A srca će im prazna biti"**, tj. u srcima im zbog prevelikog

straha i bojazni ničega neće biti. Nakon toga Uzvišeni se obraća Svom Poslaniku, s.a.v.s.:

وَأَنذَرْتُكَ لَأَسْ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا آخِرْنَا إِلَىٰ آجَلٍ قَرِيبٍ نَجِّبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرَّسُولَ ۖ أَوْ لَمْ تَكُنْ تُكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِّن قَبْلِ مَالِكُمْ مِّن زَوَالٍ ﴿٤٦﴾ وَسَكَنْتُمْ فِي مَسْكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ وَنَبَّيْنَا لَهُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْأَمْثَالَ ﴿٤٧﴾ وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعَيْنَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ لَئِيْلًا لِّزَوَالٍ مِّنْهُ أَلْبَابًا ﴿٤٨﴾

"Ti opominji ljude Danom kada će im kazna doći, kad će oni koji su se ogriješili prema sebi - govoriti: 'Gospodaru naš, ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazvat ćemo se pozivu Tvome i slijedit ćemo poslanike!' - a zar se prije niste zaklinjali da nećete na ovaj svijet?" /44/ "I nastanili ste se bili u kućama onih koji su se prema sebi ogriješili, a bilo vam je poznato kako smo s njima postupili i primjere smo vam navodili." /45/ "I oni lukavstva svoja pletu, a Allah zna za lukavstva njihova, samo što lukavstva njihova ne mogu brda pokrenuti." /46/

Uzvišeni obavještava o onima za koje se kaže da su prema sebi učinili nasilje i koji će, kada patnju vide, reći: **"Gospodaru naš, ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazvat ćemo se pozivu Tvome i slijedit ćemo poslanike."** To je kao govor Uzvišenog: **"...Kad nekom od njih smrt dođe, on uzvikne: 'Gospodaru moj, povrati me'... (23:99)** i kao riječi Uzvišenog: **"A da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani, reći: 'Da nam je da vraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našega ne 'A zar se prije niste zaklinjali da nećete na ovaj svijet"**, tj. zar se, prije stanja u kojem ste sada, niste zaklinjali da kazne i proživljenja neće biti... Zbog toga patnju sada ovu okusite, kako to Uzvišeni veli: **"Oni se zaklinju Allahom, najtežom zakletvom: 'Allah neće oživiti onoga koji umre!' (16:38)**

Riječi Uzvišenog:

"I nastanili ste se bili u kućama onih koji su se prema sebi ogriješili, a bilo vam je poznato kako smo s njima postupili, i primjere smo vam navodili", tj. vidjeli ste i do vas je doprlo šta smo sve narodima prije vas koji su poricali dopustili, a uz sve to vi od njih pouku niste uzeli, a prema onom što smo učinili da ih zadesi vi se suzdržavali niste. **"Mudrost savršena - ali opomene ne koriste" (53:5),** i riječi Uzvišenog: **"Samo što lukavstva njihova ne mogu brda pokrenuti."** El-Avfi tumačenje ovog ajeta prenosi od

Ibn-Abbasa, koji kaže, a njegovo mišljenje zastupa i Ibn-Džerir, da ono što su sami sebi učinili, negirajući Allaha i pripisujući Mu druga, brdima niti bilo čemu drugom ne šteti, nego se to njima vraća. A ja sam na to dodao da ovo nalikuje riječima Uzvišenog:

"Ne hodi po zemlji nadmeno, jer zemlju ne možeš probiti, ni brda u visinu dostići." (17:37) Postoji drugo mišljenje u tumačenju ovog ajeta, koje prenosi Ali ibn Ebi-Talha od Ibn-Abbasa:

"Samo što lukavstva njihova ne mogu brda pokrenuti", koji kaže da (njihova lukavstva) znači "širkuhum" - njihovo mnogoboštvo." Kao što kaže Uzvišeni:

"Gotovo da se nebesa raspadnu, a zemlja provali i planine zdrobe." (19:90) Ovakvo mišljenje zastupaju i Ed-Dahhak i Katade.⁴¹⁴

فَلَا تَحْسَبَنَّ

اللَّهَ مُخَلَّفًا وَعَدُوًّا سُلَيْمًا إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ نَبْدَلُ
الْأَرْضَ عَيْرًا الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿٤٨﴾

"Nemoj ni pomisliti da Allah neće održati obećanje Svoje poslanicima Svojim - Allah je, uistinu, Silan i Strog." /47/ **"Na Dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa, i kad svi iziđu pred Allaha, Jedinoga i Svemoćnog."** /48/

Potvrđujući i izvršavajući Svoje obećanje, Uzvišeni kaže: **"Nemoj ni pomisliti da Allah neće održati obećanje Svoje poslanicima Svojim"**, tj. da im na ovome svijetu i na Danu kada svjedoci budu ustajali pomogne. Uzvišeni zatim izvještava da Njemu pripada slava, da Mu ništa što poželi protivrečiti ne može, te da je za one koji Ga niječu i poriču itekako strog: **"Teško na taj Dan onima koji su poricali"** (51:11); zbog toga Uzvišeni veli: **"Na dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa"**, tj. obećanje će se Njegovo dogoditi na Dan kad Zemlja bude drugom zemljom zamijenjena, koja neće biti istih osobina kao ova Zemlja kako stoji u Sahihu Buhrije i Muslima, u hadisu koji prenosi Ebu-Hazim od Sehl bin Sa'da, da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: (687) "Na Sudnjem danu ljudi će na crvenkasto-bijeloj zemlji kao na čistoj ploči skupljeni biti i na njoj niko obilježje neće imati."

Imam Ahmed prenosi od hazreti Aiše da je rekla: (688) "Bila sam od ljudi prva osoba koja je pitala Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o ovom ajetu:

'Na Dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa', upitavši: 'O Allahov Poslanice, gdje će tada ljudi biti?' Odgovorio je: 'Na sirat-čupriji.'" Hadis prenosi Muslim, odvojeno od Buharije i Tirmizija, i Ibn-Madže, a Et-Tirmizi za ovaj

hadis kaže da je sahih -hasen (vjerodostojan - dobar).

Imam Ahmed također prenosi od hazreti Aiše, neka je Allah zadovoljan sa njom: (689) "Da je Allahovog Poslanika, s.a.v.s., upitala o riječima Uzvišenog: **'Na Dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa'**, rekavši: 'Gdje će ljudi tada biti?' A Allahov je Poslanik odgovorio: 'Pitaš me o nečemu o čemu me od mog ummeta niko do sada nije pitao; a na svojoj čupriji (siratu) tada će biti.'" U poznatom hadisu o puhanju u rog, koji se prenosi od Ebu-Hurejrea, a ovaj od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: (690) "Allah će Zemlju drugom zemljom zamijeniti, a i nebesa. Zemlju će rasprostrijeti i izdužiti poput kože iz trga Ukkaza. Na njoj neće biti nikakve iskrivljenosti niti neravnina, zatim će Allah stvorenja potjerati i oni će se naći na ovoj promijenjenoj zemlji."

I govor Uzvišenog: **"I kad svi iziđu pred Allaha"**, tj. kad sva stvorenja iz svojih kaburova pred Allaha iziđu: **"Jedinoga i Svemoćnog"**, tj. Onog Koji je sve potčinio i nadvladao i Onog Kome su duše pokorne a robovi poslušni.

وَتَرَى الْجُرُمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٤٩﴾ سَرَابٍ مُّهِمٍّ مِّنْ قَطِرَانَ
وَتَغَشَّىٰ أَوْجُوهُهُمُ النَّارُ ﴿٥٠﴾ لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ

"Toga ćeš dana vidjeti grješnike povezane u zajedničke okove". /49/ **"Košulje će im od katrana biti, a vatra će lica njihova obavijati."** /50/ **"Da Allah kazni svakoga prema zaslugi - Allah će zaista brzo račun svidjeti."** /51/

Uzvišeni kaže: **"Na dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa"**, kada stvorenja pred Gospodara svoga iziđu, tada ćeš, o Muhammede, grješnike, one koji su zločin svojom nevjerom i pokvarenošću činili, zasigurno vidjeti, "povezane", tj. jedne uz druge, okupljene slične ili jednake, sve vrsta uz vrstu, onako kako to Uzvišeni veli: **"Skupite nevjernike i one koji su se s njima družili i one kojima su se klanjali."** (37:22) Riječ el-asfad jeste kao i el-kujud, tj. okovi, lanci. Govor Uzvišenog: **"Košulje će im od katrana biti"**, tj. odjeća će im od katrana biti, a katran je ono čime se deva premazuje (kad je šugava). Ibn-Abbas kaže: "Riječ katran znači rastopljeni bakar", a govor Uzvišenog:

"A vatra će lica njihova obavijati", nalikuje riječima Njegovim **"Vatra će im lica pržiti i iskešenih će zuba u njoj ostati"**. (22:104)

U hadisu koji prenosi El-Kasim od Ebu-Umame, neka je Allah zadovoljan sa njim, a koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (691) "Ako se narikača, tj. ona koja nariče i oplakuje, ne pokaje, na putu između Dženneta i Džehennema zaustavljena će biti, na sebi će odjeću od katrana imati, a vatra će joj lice obavijati."

⁴¹⁴ Ako je prvo tumačenje u suatini ispravno, onda je drugo tumačenje u skladu sa onim što se ajetom želi reći.

Govor Uzvišenog: **"Da Allah kazni svakoga prema zaslugi"**, tj. na Sudnjem danu, nalikuju Allahovim riječima:

"Da bi, prema onome kako su radili, kaznio one koji rade zlo", (53:31)

"Allah će zaista brzo račun svidjeti", tj. Onaj Koji će to brzo izvršiti, jer u odnosu na Njegovu moć sva stvorenja su samo jedinke, kako to Uzvišeni veli:

"Stvoriti sve vas i sve vas oživiti isto je kao i stvoriti i oživiti jednog čovjeka." (31:28)

هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا بِهِ
 وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهٌُ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٥٢﴾

"Ovo je obznana ljudima, i da njome budu opomenuti, i da znaju da je samo On Jedan Bog, i da razumom obdareni prime pouku!"
 /52/

Uzvišeni kaže da je ovaj Kur'an opomena ljudima, shodno riječima Uzvišenog: **"Da njime vas i one do kojih On dopre opominjem"(6:19)**, tj. svim stvorenjima, i ljudima i džinima, On je obznana, kako to Allah na početku sure veli:

"Elif - Lam - Ra. Knjigu ti objavljujemo zato da ljude izvedeš iz tmina na svjetlo", "I da njome budu opomenuti", tj. da iz njega pouku uzmu, **"I da znaju da je samo On Jedan Bog"**, tj. da dokazima koji se u Kur'anu nalaze dokazuju da nema drugog boga osim Allaha,. **"I da, razumom obdareni, prime pouku"**, tj. pametni.

**Ovo je kraj sure Ibrahim,
 neka je na njega salavat i mir,
 a zahvala pripada samo Allahu,
 Gospodaru svjetova.**

